

Norsk Ornitologisk Forening (NOF)

Sandgata 30 B
N-7012 Trondheim

Telefon: (+ 47) 73 84 16 40
Bankgiro: 4358.50.12840
Org. nr.: 970 089 748 NVA

e-post: nof@birdlife.no internett: www.birdlife.no

Forsvarsbygg
postmottak@forsvarsbygg.no

Deres ref.

Deres kontaktperson

Vår ref.

Vår kontaktperson
Martin Eggen

Dato
22.09.2017

Statlig reguleringsplan med konsekvensutredning for Evenes flystasjon og Harstad/Narvik lufthavn, Evenes - høring av planprogram. Høringssvar fra Norsk Ornitologisk Forening (NOF)

Forsvarsbygg har sendt ut forslag for planprogrammet for ny reguleringsplan for Evenes flystasjon og Harstad/Narvik, inkludert konsekvensutredning. Det legges ikke opp til arealbeslag i naturreservatene ved Evenes, men en utbygging og økt aktivitet vil kunne ha negative effekter på naturmiljøet, verneområdene inkludert.

Proessen frem til høringen av planprogrammet

Stortinget vedtok 15. november 2016 langtidsplanen for forsvaret. *Prop. 151 S (2015 - 2016), Kampkraft og bærekraft - Langtidsplan for forsvarssektoren* legger opp til en utvidelse av aktiviteten ved Evenes lufthavn. Denne innebærer at Evenes flystasjon blant annet vil være base for de nye overvåkingsflyene Maritime Patrol Aircraft (MPA) og tilhørende aktivitet, baseforsvar mm. De nye funksjonene på Evenes flystasjon vil medføre endrede støyforhold for omgivelsene og ukjent påvirkning på naturmiljøet.

NOF stiller seg undrende til prosessen frem til høringen av dette planprogrammet. I forslaget til planprogram slås det fast at etter Stortingets vedtak om lokalisering av base for QRA (F35) og MPA er det ikke lenger aktuelt å vurdere alternative lokaliseringer for denne aktiviteten. NOF er innforstått med det, men savner en åpen prosess med høringer og konseptvalgutredning (KVU) før Stortingets behandling av langtidsplanen for forsvaret.

Langtidsplanen for forsvaret inneholder ikke informasjon om Evenes beliggenhet mellom internasjonale verneverdier vernet etter Ramsar-konvensjonen, ei heller om de konfliktene som har vært rundt flysikkerheten og risiko for kollisjoner med fugler ved flyplassen. Hverken eventuelle arealbeslag i verneområder, trusler mot naturverdier, eller problemene med forurensning til grunnvann og vassdrag var belyst i dokumentet. Det er kritikkverdig dersom våre Stortingpolitikere ikke har blitt informert om negative virkninger på naturmiljø ved å øke aktiviteten på Evenes. De mangelfulle sakspapirene har sannsynligvis påvirket behandling og kanskje også beslutning i saken.

Et hovedprinsipp i regjeringens politikk (jfr. Meld. St. 14, Natur for livet) og Miljødirektoratets egne veileder i utbygningsaker der Ramsar-områder og verneområder er berørt (M47-2013) er at den mest verdifulle naturen så langt som mulig skal skånes for utbygging. Det er et sentralt og viktig prinsipp at man alltid skal unngå inngrep og påvirkninger av verneområder. En utvidelse av den militære aktiviteten ved Evenes vil påvirke viktige internasjonale naturverdier. Vi kan ikke godta den sviktende respekt vi tidligere har sett for vernevedtak, for eksempel i forbindelse med vegutbyggingsprosjektene ved Åkersvika naturreservat og utvidelse av RV22 gjennom Nordre Øyeren naturreservat. Vernevedtak som er ment å gi permanent beskyttelse til

nasjonalt og internasjonalt viktige naturverdier, må respekteres i forbindelse med utbyggingsprosjekter.

Om fuglelivet og naturverdier rundt planområdet

Evenes lufthavner er plassert innenfor et større, viktig våtmarkssystem knyttet til Kvitforsvassdraget og nærliggende gruntvannsområder i sjø. Flere av vannene, som sørenden av Langvatnet, Svanvatnet, Nautåvatn, Kjerkevatnet og sørenden av Lavangsvatnet, er vernet som naturreservat gjennom verneplan for våtmarker. Blant karakterartene i området er horndykker, en globalt og nasjonalt rødlistet art. Den er kategorisert som sårbar (VU).

Fire av naturreservatene er norske Ramsar-områder, og underlagt Ramsar-konvensjonen. Disse er: Nautå naturreservat, Tennvatnet naturreservat, Myrvatnet naturreservat og Kjerkevatnet naturreservat. Kjerkevatnet naturreservat ligger rett sør for dagens flystripe. Naturreservatet omfatter også Stunesosen og Tåstadosen, og er et av de mest betydningsfulle områdene i våtmarkssystemet med flere spesielt viktige biologiske funksjoner. Kjerkevatnet har sin største betydning som beite- og trekkområde for ender og andre våtmarksfugler. Under vår- og høsttrekket er vannet besøkt av et større antall ender, men er også et mye brukt næringsområde hele sommeren. Tårstadelva og Kjerkevatnet er i tillegg et oppholdsområde for mytende andefugler. Vernet og ikke-vernet areal i Kvitforsvassdraget/Tårstadvassdraget utgjør et sammenhengende våtmarkssystem som må vurderes i helhet, der påvirkninger ett sted får økologiske følger for hele våtmarkssystemet og for artene som opptrer der. Fuglearter er bare unntaksvis knyttet til landskapstype, men forflytter seg mellom ulike areal gjennom døgnnet og gjennom året. Et variert landskap som imøtekommer ulike behov fugler har er ofte avgjørende for at fuglearter finner leveforhold som er akseptable.

I tillegg til verneområdene finnes flere registrerte naturtypeområder av stor internasjonal og nasjonal verdi, og flere lokaliteter som er særlig viktig for biologisk mangfold. Nordre deler av Langvatnet og Lavangsvatnet er i kraft av å være kalksjøer, omfattet av forskrift om utvalgte naturtyper. Forskriften omfatter også en mindre slåttemyr på bruket Solås i sørøstre del av planområdet.

Krav til planprogrammets konsekvensutredning (tema naturmiljø og forurensning)

Flysikkerhet og kollisjon

All flytrafikk har en viss risiko for kollisjoner med fugler, og plasseringen av Evenes lufthavn midt i et særskilt produktivt våtmarksområde er uheldig i den henseende. Det er særlig store og tunge fugler som utgjør alvorlig fare for flysikkerheten, og på Evenes har spesielt sangsvane vært vurdert som et risikomoment. Dette har ført at Fylkesmannen i Nordland har sett seg nødt til å godkjenne utstrakt bruk av skadefellingstillatelser på sangsvane i naturreservatene gjennom flere år. Dette til tross for at et brukbart faglig grunnlag med fokus på forebyggende og avbøtende tiltak har manglet. NOF har derfor vært sterkt kritisk til skadefellingene, og vi har også vært bekymret for effekten av forstyrrelser har hatt i våtmarkssystemet, som følge av skremming og skyting. NOFs innspill mht. kartlegging, dokumentasjon og forebygging har i stor grad blitt oversett. Planprogrammet må legge opp til at problematikken rundt kollisjonsfare mellom fugler og fly blir grundig undersøkt fra et fuglefaglig ståsted så vel som et flysikkerhetsfaglig ståsted, og at konsekvensutredningen gir klare anbefalinger.

Artssammensetning, forekomst og lokal forflytning av fugler i et område styres i stor grad av mattilgang og tilgang på foretrukne oppholdsområder. Dette må tas hensyn til i arealplanleggingen ved etablering eller utvikling av flyplasser. Nedskyting av tilfeldige

rastende fugler (som måker, vadere og andefugl) har liten effekt, og må unngås. Skremselstiltak er akseptabelt for tilfeldig rastende fugler. Også truede arter utsettes for nedskyting på flyplassområder. NOF mener at når truede arter, som utgjør en liten risiko for flytrafikken, hekker på et flyplassområde, må andre løsninger benyttes. Personell som jobber med tiltak mot fugl ved flyplasser må sikres tilstrekkelig kompetanse i artsbestemmelse og kompetanse om fuglenes oppførsel og bevegelser i det aktuelle området. Det vil for eksempel ikke være grunnlag for å avlive hekkende svaner, ettersom disse vil holde seg i ro på vannet.

Rapporter fra Evenes lufthavn viser en irrasjonell nulltoleranse for fugler ved flyplassen, noe som kommer til uttrykk for eksempel ved skyting av svaler og sandlo, samt nedspyling av reir. Kunnskapsformidling og holdningsarbeid blant flyplassens ansatte kan derfor være et viktig avbøtende tiltak for fuglefaunaen i området.

- Planprogrammet må slå fast at flysikkerhet og fugler må være et tema i konsekvensutredningen. Det må foreslås tiltak innefor akseptable påvirkning på fuglelivet, basert på god faglig kunnskap.

Støy

Forsvarets aktivitet vil medføre økt støy i områder rundt og inne på basen. Forsvaret har ikke regulære flyaktiviteter på Evenes flystasjon i dag, og både tilstedeværelse av F-35 kampfly og de nye overvåkingsflyene vil derfor endre dagens støysituasjon. NOF støtter at planprogrammet legger opp til at konsekvensutredning angående effekten støy har på naturmiljøet. Ulike fuglearter responderer forskjellig på støy, og støy virker ofte sammen med andre forstyrrelsesfaktorer, som bevegelse. Forstyrrelser av fugler og vilt har effekter både på individnivå og populasjonsnivå. Økt energibruk er kjent. Mindre tid og fokus til næringssøk og beskyttelse av avkom er en annen uheldig effekt. Det er kjent at støy fordriver sjøfugler og vannfugler fra optimale områder for næringssøk, særlig alvorlig er dette når det er få alternative lokaliteter som kan brukes.

- Støypåvirkning på naturmiljø, og fugler spesielt, må konsekvensutrednes. Økt forstyrrelser ved Evenes må knyttet opp til kjent kunnskap om konsekvenser av støy og forstyrrelser.

Forurensning

Forsvarets planlagte aktivitet ved Evenes vil medføre økt bruk av kjemikalier til fly- og baneavising, og Forsvaret vurderer å eventuelt benytte Urea til baneavising. Allerede er forurensning et problem ved Evenes, og planprogrammet med konsekvensutredningene må klargjøre hvilken total belastning økosystemet blir utsatt for. Ferskvannsfauunaen i de mange vannene er artsrik, og fuglefaunaen, særlig knyttet til vann og våtmark, er uvanlig rik og har stor verneverdi.

- Konsekvensutredningen må avdekke avbøtende tiltak.

Naturmiljø

NOF støtter planprogrammets oversikt over momenter som må konsekvensutrednes. Det er viktig at buffersoner mot vassdrag tydelig tegnes inn i endelig reguleringsplan.

Økologisk kompensasjon ved arealbeslag eller tiltak med virkning på våtmarkssystemet

I Miljødirektoratets veileder M47-2013 skrives det at tiltak som kan berøre Ramsarområder skal unngås. Andre trinn er å minimalisere effekten av tiltaket, og tredje trinn er å kompensere tap av våtmark med nye våtmarksområder. Videre skrives det at dersom tiltaket kan stride mot verneformålet og/eller innebære en endring av området økologiske karakter, bør det gis en anbefaling om helt å unngå tiltak i Ramsarområdet, samt en tydeliggjøring av hvilken prosess som må følges dersom inngrep ikke kan unngås.

Et viktig mål for planarbeidet må være å unngå ethvert fysisk inngrep og påvirkningsfaktorer på lokaliteter som er vernet via kongelig resolusjon (naturreserver, biotopvernområder). Videre planarbeid må ha dette som et absolutt mål. Verneområder er opprettet for å bevare unike naturkvaliteter for ettertiden.

Naturmangfoldloven §§ 11 og 12 om at kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver, og om miljøforsvarlige teknikker, driftsmetoder og lokalisering, kan ha betydning for tolkningen av hvilke vilkår som kan pålegges i videre prosess. Avhengig av konklusjonene i konsekvensutredningen om naturmiljø kan økologisk kompensasjon være et aktuelt tema for planprogrammet. Økologisk kompensasjon kan defineres som restaurering (av tidligere), etablering (av nye) eller beskyttelse (av eksisterende, men under press) økologiske verdier som skal kompensere for vesentlige, negative, gjenværende konsekvenser av en utbygging. Dette etter at alle hensiktsmessige tiltak for å unngå skade, avbøtende konsekvenser og restaurering av påvirkede områder er gjennomført. Økologisk kompensasjon skal sikre at det ikke finner sted et netto tap av verdifull natur.

Direkte og indirekte påvirkninger på foreslåtte verneområder, området økologiske karakter og natur med viktige naturverdier kan utløse krav om økologisk kompensasjon. Siden planområdet ikke er overlappende med verneområder, er det indirekte påvirkninger og tap av uvernedede naturverdier som er aktuelt for planprogrammet. Planprogramutkastet tar ikke stilling til økologisk kompensasjon. Et endelig planprogram må ta stilling til dette etter gjeldende regelverk, og evt. gjøre rede for hvilke naturverdier det skal kompenseres for.

I meld. St. 14 *Natur for livet* skriver regjeringen at økologisk kompensasjon ikke er knyttet til området der inngrepet skjer, men til restaurering, etablering eller beskyttelse av økologiske verdier i et annet tilsvarende område, fortrinnsvis i nærheten og av samme naturtype.

NOF er uenig i at beskyttelse av økologiske verdier i et tilsvarende område er reell økologisk kompensasjon. Kun restaurering som gjenskaper tilsvarende naturverdier, så langt det lar seg gjøre, er økologisk kompensasjon. Målet med økologisk kompensasjon er å minke de negative følgene utbyggingen har. Verneverdige områder bør sikres i andre prosesser og initiativ. Dersom man likevel velger å verne områder som økologisk kompensasjon må dette være områder med høy addisjonalitet, slik at det blir en reell gevinst for naturmangfoldet.

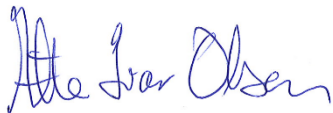
Forslag kompensasjonsforhold ved arealbeslag og/eller vesentlig virkninger fra andre tiltak

- Utvalgte naturtyper og områder med høy verdi 1:5
- Verneområder 1:5
- Naturtypelokaliteter 1:3

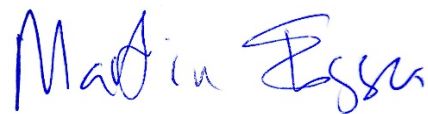
Kommuneplanen for Evenes har avsatt et område til utfylling for lufthavna i Langvatnet. Dersom det kommer et arealbeslag her ber vi om at Avinor og Forsvarsbygg viser miljøansvar og kompenserer for tapt areal. Hele Langvatn er en del av våtmarkssystemet, med landskapsøkologisk verdi.

- Dersom konsekvensutredningen avdekker at enkelte momenter utredet forringer Ramsar-verdiene, eller at flere momenter til sammen forringer verdiene (samlet belastning) til tross for foreslåtte avbøtende, må økologisk kompensasjon gjennomføres. Planprogrammet må slå dette fast.

For Norsk Ornitologisk Forening

Atle Ivar Olsen, leder NOF avd. Nordland

Martin Eggen, naturvernrådgiver NOF

Kopi:
Fylkesmannen i Nordland
Klima- og miljødepartementet
Forsvarsdepartementet
Miljødirektoratet